

Београд, 30.7.2019.

Коментари МОДС-а на нацрт Закона о изменама и допунама Закона о социјалној заштити

Опште примедбе

У оцени нацрта Закона о изменама и допунама Закона о социјалној заштити пошли смо од питања да ли предложене измене и допуне воде ка бољој заштити и остваривању права сиромашних грађана, деце и њихових родитеља, вишечланих породица са децом и њиховим незапосленим родитељима, деце која се налазе на смештају у установама социјалне заштите или су у ризику да буду раздвојена од породице.

Мишљења смо да је потребно јасније нагласити да при анализи и расправама о новим законским предлозима суштинска питања треба да буду како ће те измене и нови закони утицати на живот деце, породица, сиромашних грађана, незапослених. Да ли ће те измене допринети да живот деце у породици, или живот деце која су одвојена од своје породице, буде квалитетан и достојанствен? Да ли ће законске промене допринети смањењу социјалне и економске неједнакости у друштву? Мислимо да ова и слична питања треба да буду у средишту расправа, односно да буду полазиште када се планирају измене и допуне закона.

Чини нам се да обим дозвољених измена приликом доношења закона о изменама и допунама не може да покрије и одговори на сва ова питања. Из тог разлога је можда боље наставити рад на тексту новог Закона о социјалној заштити који ће пратити и одговарајуће анализе које ће показати ефекте имплементације постојећег Закона о социјалној заштити и оправдати увођење нових мера (у складу са Законом о планском систему Републике Србије¹).

Подсетили бисмо овом приликом да је Министарство за рад, запошљавање борачка и социјална питања више пута јавно прокламовало политику подршке породици² и мере које ће допринети смањењу сиромаштва деце и породица³. У дијалогу са ресорним министарством добили смо уверавања да ће се у систему социјалне заштите инсистирати на померању фокуса са рестриктивних мера ка мерама подршке биолошкој породици и на бржем повратку деце у своје биолошке породице из којих су измештена.

¹ „Службени гласник РС“, бр. 30/2018.

² <http://zadecu.org/konferencija-jacanje-porodice-pogled-na-mogucnosti/>

³ <http://zadecu.org/ulaganje-u-decu-dobrobit-za-svu-decu/>

Појединачне примедбе и предлози

1. Поздрављамо увођење мере која препознаје нову групу услуга – услуге интензивне подршке породици у ризику од измештања деце (чланови 10. и 12. нацрта Закона о изменама и допунама Закона о социјалној заштити). Како би се смањило ризик да се ова група услуга не сведе само на једну врсту услуга као што је породични сарадник, предлажемо да се уведе група услуга ЈАЧАЊЕ ПОРОДИЦЕ У РИЗИКУ (допунити члан 10. нацрта Закона) која ће бити усмерена на изградњу капацитета родитеља. Разлог за ову допуну стоји у бојазни да нацрт Закона препознаје само једну услугу интензивне подршке – услугу породичног сарадника, иако би интензивна подршка породици у ризику требало да буде пружана кроз групу разноврсних услуга. УНИЦЕФ је 2018. године објавио публикацију „Јачање породица из осетљивих група“⁴ у којој су афирмисане, поред осталог, две услуге које превенирају издвајање деце из породица – услуга породични сарадник, коју пружају домови за децу у трансформацији, и услуга јачање породица у ризику, коју у Србији од 2013. године спроводе СОС Дечија села. Услуге јачања породица у ризику неоправдано су изостављене из текста нацрта Закона о изменама и допунама и стога би било неопходно укључити и ове услуге у законски оквир (члан 10. нацрта Закона). Бојимо се да организације цивилног друштва као пружаоци услуга нису у равноправном положају према одредбама из члана 23. нацрта Закона који одређује да се услуге социјалне заштите из члана 40, тачка 2-5, набављају путем јавне набавке тек ако их не могу обезбедити у потребном обиму установе социјалне заштите. На овај начин се као кључни критеријум не поставља квалитет пружања услуге, већ (не)могућност државних пружалаца да обезбеде услугу.
2. Препознали смо потребу да се у члан 10. нацрта Закона уведе и група услуга РАНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ као услуге које ће подржати породице са децом на раном узрасту, посебно ако се јаве и препознају развојни проблеми.

Набројане групе услуга представљају превентивне мере за измештање деце из породице и њихово смештање у установе социјалне заштите.

3. Мишљења смо да је потребно посветити више пажње пружању подршке породици из које је дете измештено за повратак детета у примарну породицу. У овом сегменту недостаје анализа планова за породицу и дете коју израђује центар за социјални рад – квалитативна анализа планова, колико су индивидуализовани и како су и у којој мери реализовани ти планови.

⁴ <https://www.unicef.org/serbia/media/8221/file/Ja%C4%8Danje%20porodica%20iz%20osetljivih%20grupa.pdf>

4. Бојимо се да предложене измене члана 54. Закона о социјалној заштити (члан 17. нацрта Закона) којим се ограничава број корисника домског смештаја по објекту, а не по установи, није у складу са прокламованом политиком Владе Републике Србије и ресорног министарства о процесу деинституционализације и трансформације установа за смештај корисника, а која је дефинисана Акционим планом за поглавље 23.

Ова мера ни на који начин не унапређује заштиту и живот деце која су одвојена од породице. Ни једна установа не може пружити љубав и пажњу детету која му је потребна за развој. Не видимо како ће живот детета које је одвојено од породичног окружења бити бољи у установи која има више објеката са капацитетом од 25 корисника. Напротив, повећава се ризик од тога да запослени запостављају и злостављају децу на домском смештају; сама деца која одрастају у домском смештају у већем су ризику од болести зависности, суицида, сексуалне експлоатације, делинквенције...

У складу са политиком чији је приоритет подршка примарној породици, законске измене треба да иду у смеру смањења и укидања смештајних, домских капацитета за децу у процесу трансформације резиденцијалних установа. Законским изменама може се дати рок за трансформацију установа имајући у виду, пре свега, најбољи интерес деце.

5. Потребно је изоставити временско ограничење за примање новчане социјалне помоћи (члан 85. Закона о социјалној заштити), по коме је предвиђено да појединцу који је способан за рад, односно породици у којој је већина чланова способна за рад, припада новчана социјална помоћ у трајању до девет месеци у току календарске године. Прекид у пружању новчане социјалне помоћи појединце оставља у ризику од западања у дубље сиромаштво и може утицати на већу присутност неформалног рада, односно „рада на црно“.

УН Комитет за економска, социјална и културна права позвао је државу Србију⁵ да спречи све неоправдане прекиде у додели накнада за социјално осигурање, као што су накнаде за лица која нису у стању да раде, а које се признају у периоду од девет месеци у календарској години.

6. Потребно је укинути рачунање пропуштене зараде (члан 102. Закона о социјалној заштити) и дискреционо право Центара за социјални рад да рачунају пропуштену зараду, како би се спречило произвољно поступање центара за социјални рад у пракси и како би се предупредило да појединим лицима буде ускраћено право на новчану социјалну помоћ.

⁵[Закључне примедбе Комитета за економска, социјална и културна права у вези са Другим периодичним извештајем о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима](#)

7. Имајући у виду трошкове живота које породице са децом имају, посебно породице са децом са тешкоћама у развоју, породице које су сиромашне, неопходно је увећати пондере за децу при обрачуну новчане социјалне помоћи (члан 88. Закона о социјалној заштити).

Измене ових чланова закона треба да допринесу смањењу сиромаштва породице и ублажавању социјалне и економске неједнакости.